

О. М. Шевчук

КОЛЕГІЯ ПАВЛА ГАЛАГАНА ЯК КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІЙ ФЕНОМЕН КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ: ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

Вивчення історії української школи дозволяє констатувати, що ідея заснування приватних навчальних закладів не є новою. Особливу увагу науковців привертає період другої половини ХІХ – початку ХХ століття, який відзначається значним пожвавленням у колах української інтелігенції, прагненням підвищити освітній рівень народу. У цей час набувають значного поширення приватні навчальні заклади.

Тому звернення до окресленого періоду є досить актуальним у контексті вивчення досвіду діяльності та функціонування цих навчальних закладів, використання плідного доробку та позитивних елементів у практиці сучасної школи.

Історіографічне вивчення становлення та функціонування Київської Колегії Павла Галагана (1871–1920 рр.) дозволяє стверджувати, що досліджувана проблема не залишалася поза увагою дослідників та означена доробком кількох генерацій вітчизняних науковців, педагогів, істориків, громадських та культурно-освітніх діячів.

У ході аналізу історико-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми було з'ясовано, що у ній загалом висвітлено такі аспекти, як: історія заснування Колегії Павла Галагана у зв'язку з діяльністю державного й громадського діяча, мецената Г. Галагана; біографію Г. Галагана; історія діяльності Колегії Павла Галагана; біографії, громадську та наукову діяльність викладачів і випускників Колегії; історичний та історико-педагогічний аналіз зрушень, що відбувалися в загальній системі освіти в Україні у зв'язку з культурно-просвітницьким рухом та соціально-економічними, суспільно-політичними змінами, протягом ХІХ – початку ХХ століття загалом і, зокрема, діяльність державних і приватних закладів освіти означеного періоду.

Аналізуючи історичні, історико-педагогічні праці, наукові дослідження, популяризаторські статті, довідкову літературу та ін., ми прийшли до висновку, що історико-педагогічну літературу, в якій висвітлюється наша проблематика, можна диференціювати відповідно до проблемно-тематичного та хронологічного підходів запропонованих Н. Гупан [1]: публікації авторів означеного періоду (кінець XIX – початок XX століття); публікації радянських дослідників та науковців; праці представників української еміграції; праці сучасних дослідників історії педагогіки.

Однією із перших публікацій, де частково висвітлено діяльність Колегії Павла Галагана є некролог, написаний професором Київського університету Св. Володимира Ф. Міщенком [2] і присвячений Г. Галагану (1819–1888). У ньому було вміщено бібліографічні відомості, подано характеристику життєвого шляху та державно-громадської діяльності мецената. Ф. Міщенком було проаналізовано зовнішні і внутрішні фактори, які вплинули на формування світоглядних позицій Г. Галагана. Також автор висвітлив і діяльність Г. Галагана щодо заснованої останнім Колегії. Ф. Міщенко подав стислі відомості про причини заснування закладу; моральне та матеріальне ставлення піклувальника до заснованої ним Колегії, до вихованців та вчителів; внесок навчально-виховного закладу у поширення освіти серед малозабезпеченого населення.

Більш докладно питання історії заснування та функціонування Колегії розкрив колишній її викладач (1880–1882), активний громадський діяч, учений В. Науменко [3], у статті приуроченій 25 річниці з часу заснування Колегії. У ній автор висвітлив перші задуми Г. Галагана щодо заснованої ним школи та детально проаналізував причини, які вплинули на характер установи: навчально-виховний. Адже, зазначав В. Науменко, різний вік, соціальний стан, темперамент юнаків, які вступають у Колегію, вимагає виховного впливу, який без авторитету науки не є можливим. У праці було проаналізовано головні принципи навчально-виховної діяльності Колегії, зроблено стислий аналіз Статуту, звернено увагу на виховну систему закладу (про роль вчителів у

вихованні юнаків, їх обов'язки) та здійснено стислий порівняльний аналіз із діяльністю середніх закладів освіти означеного періоду.

Зацікавленість як особою Григорія Павловича Галагана, так і діяльністю створеного ним навчального закладу спостерігалася серед колишніх вихованців Колегії. Вагомий внесок у висвітлення історії становлення Колегії Павла Галагана було зроблено вихованцем, а згодом директором (1893–1906) Колегії А. Степовичем у ювілейному звіті присвячено 25-річчю Колегії [4]. Автор проаналізував внесок викладацького складу Колегії в організацію навчально-виховного процесу, відзначив роль керівництва закладу та його вплив на зміни у навчальному та дисциплінарному устрої школи.

Наступні статті А. Степовича «Екатерина Васильевна Галаган» [5], «Лебединский будынок» [6] та «Из первых лет жизни Коллегии Павла Галагана» [7] висвітлюють деякі сторінки із життя Колегії Павла Галагана. У першій з них автор детально розглянув біографію К. Галаган, її громадянську позицію, внесок піклувальниці у розвиток закладу та погляди К. Галаган стосовно виховання та навчання колегіатів. У наступній публікації містяться стислі відомості про Лебединський будинок-музей (який після смерті власників Г. Галагана та його дружини перейшов у власність Колегії), як про пам'ятку південно-руської старовини. Праця А. Степовича «Из первых лет жизни Коллегии Павла Галагана» висвітлює проблему перших років становлення Колегії та містить відомості про характер закладу, атмосферу, яка там панувала. Автор докладно схарактеризував викладацький склад та розповів про події, які відбувалися у закладі за часів навчання у Колегії.

У праці іншого учня Колегії, а в подальшому її викладача М. Марковського [8] детально проаналізовано біографію, суспільно-громадську та державну діяльність Г. Галагана, висвітлено вплив учителя та наставника Г. Галагана Ф. Чижова на формування громадянських поглядів свого учня. Описуючи історію Колегії Павла Галагана до 1888 року (рік смерті Г. Галагана), автор детально розглянув її діяльність та зміни, які відбувалися у закладі, через призму впливу на неї піклувальника Г. Галагана. М. Марковський

досконало висвітлив питання про неоціненний внесок Г. Галагана у розвиток Колегії. Готуючи статтю, автор використав неопубліковані щоденники та кореспонденцію Г. Галагана та К. Галаган.

Окремі аспекти суспільно-громадської діяльності засновника Колегії Г. Галагана знаходимо у праці Ф. Савченка «Заборона українства» [9]. У першому розділі дослідження, присвяченому діяльності Південно-західного відділу Російського географічного товариства в Києві, автор принагідно згадує про участь Г. Галагана у роботі цього товариства. Зацікавлення публікацією Ф. Савченка викликано опублікованою кореспонденцією Г. Галагана з П. Семеновим з приводу роботи Відділу у галузі етнографії та статистики, О. Дондуковим-Корсаковим у справі субсидій для Відділу, П. Чубинським, О. Русовим, М. Юзефовичем, листи до Товариства. Автором було опубліковано цінні архівні документи та листування, що стосуються суспільної діяльності викладачів Колегії П. Житецького та В. Науменка: наприклад, лист куратора Київського учбового округу до Міністра народної освіти з приводу благонадійності викладачів зі сторони українофільських тенденцій.

У радянській історіографії діяльність Колегії спеціально не досліджувалася. Проте певний інтерес до цієї проблеми спостерігався з боку представників української еміграції. У монографії С. Сірополка [10] була перша спроба подати стислий огляд історії освіти та її поширення на українських землях. Автор навів також стислі відомості про історію заснування Колегії Павла Галагана та про відмінності у її діяльність від інших освітніх установ XIX століття.

У праці К. Мощенка [11] про Колегію Павла Галагана лише згадано. Загалом публікація присвячена висвітленню особи Г. Галагана як палкого шанувальника української народної творчості, мови, національної культури та ініціатора й фундатора першої спроби з відновлення в архітектурі стародавнього українського стилю у побудованому ним Лебединському будинку, що став пам'яткою архітектури.

У 1963 році в Мюнхені виходить ґрунтовна публікація «Безсмертні:

збірник спогадів про М. Зерова, П. Филиповича, М. Драй-Хмару» [12]. Вона являє собою історичну збірку спогадів кількох авторів. У праці О. Филиповича «Спомини про брата» детально схарактеризовано життя і творчий шлях вихованця Колегії П. Филиповича та вплив на формування його світогляду викладачів Колегії. Тут же подано стислі відомості про Колегію, її вихованців з якими навчався П. Филипович, викладачів. Публікація О. Драй-Хмари-Ашер «Переглядаючи батьків архів...» є ґрунтовним біографічним нарисом про життя та діяльність поета М. Драй-Хмари. Згадуються друзі та однокласники-колегіати М. Драй-Хмари з якими він підтримував дружні відносини протягом життя. Авторка вказує на вплив колегіатського життя на майбутнього поета, на ґрунтовні знання, які він отримав під час навчання у цьому закладі. У публікаціях Г. Костюка «М. Зеров, П. Филипович, М. Драй-Хмара», О. Оглоблина «Спогади про Миколу Зерова й Павла Филиповича», В. Петрова «Михайло Драй-Хмара» містяться спогади про знайомство авторів з цією групою «діячів і творців нашої літератури 20-х років», подано характеристику особистості поетів [12].

Наприкінці 80-х років ХХ століття серед науковців почав відроджуватися інтерес до ролі приватної ініціативи у вирішенні соціальних та освітньо-культурних проблем розвитку суспільства. Про зростання уваги до історії заснування Колегії Павла Галагана та її функціонування свідчать публікації С. Білоконя [13; 14], в яких було всебічно розглянуто питання щодо організації навчально-виховної діяльності Колегії; внутрішнього розпорядку закладу; про книгозбірню Колегії; звернено увагу на атмосферу українофільства, яка панувала у школі та визначено роль «Школи академіків», як називає Колегію автор, у формуванні інтелектуальної еліти України.

У монографічному дослідженні В. Плачинди «Павло Гнатович Житецький» [15] на основі опрацювань великої кількості літературних матеріалів та архівних джерел вперше ґрунтовно описана наукова та суспільно-громадська діяльність П. Житецького. Зокрема, автор згадує і про період у біографії ученого, коли останній був учителем Колегії Павла Галагана; про

зв'язки П. Житецького та його колегіатського вихованця А. Кримського.

Про Колегію Павла Галагана, зокрема історію створення її книгозбірні, згадувала у своїх публікаціях Є. Колесник [16; 17].

Наприкінці ХХ – початку ХІХ століття посилилась увага сучасних дослідників до педагогіки другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття та внеску прогресивної громадськості у розвиток приватної освіти. Серед сучасної історичної та науково-педагогічної літератури висвітлюються питання, присвячені проблемі заснування та функціонування Колегії Павла Галагана; організації її навчально-виховної діяльності; біографії та державно-громадської діяльності засновника Колегії Г. Галагана; життєвому шляху, творчому та науковому доробку її вихованців та викладачів. Серед значної кількості досліджень заслуговують на увагу публікації Н. Бондар та Н. Михайлової [18], М. Петровського [19; 20; 21], А. Тимошенка [22; 23], В. Даниленка та В. Тригубенка [24], І. Добрянського та В. Постолатій [25], А. Лопухівської [26], Н. Побірченко [27], В. Ковалинського [28], М. Слабошпицького [29], Ю. Хорунжого [30], А. Матвєєва [31], Т. Кропа [32], Л. Гісцової [33], І. Зайченка [34], Г. Болотової [35], В. Перетца [36], О. Прицака [37], С. Гаврилової [38].

Зокрема історіографія діяльності Колегії Павла Галагана представлена загальними працями з історії українського меценатства (В. Ковалинський, М. Слабошпицький, Ю. Хорунжий). У них названі автори описують історію становлення Колегії Павла Галагана, родовід родини Галаганів, суспільно-громадську діяльність Г. Галагана, організацію та принципи навчально-виховної діяльності закладу, викладацький персонал та додають списки вихованців Колегії – найбільш видатних діячів науки та культури.

У публікації В. Ковалинського детально розкрито питання, які стосуються суспільно-громадської та культурної діяльності Г. Галагана. Автор показує вплив наставника Г. Галагана Ф. Чижова на формування громадянських позицій засновника Колегії та висвітлює взаємини Г. Галагана з Т. Шевченком, докладно зупиняється на характеристиці внеску Г. Галагана в українське

національне відродження, що полягав у популяризації творчості українського кобзаря Остапа Вересая. У дослідженні розкрито мотиви, які стали приводом для заснування Колегії (смерть Павла Галагана), подано характеристику матеріального стану закладу (кошти, які надав Г. Галагана для функціонування Колегії, матеріально-технічна база закладу), наведено свідчення про український характер закладу, згадано про заснування Товариства колишніх вихованців Колегії Павла Галагана, розкрито внутрішнє життя закладу та організацію навчально-виховного процесу. Автор детально описав важкі останні роки діяльності Колегії у зв'язку з воєнним станом у країні (Перша світова війна, Жовтнева революція 1917 року) до закриття закладу у 1920 році. Також у публікації знаходимо відомості про будівлі Колегії та їх нові функції.

М. Слабошпицький також розглянув основи формування світогляду Г. Галагана, середовище яке оточувало фундатора Колегії, зв'язки останнього з Т. Шевченком, наводить окремі дані з Статуту Колегії, згадує про відомих викладачів (П. Житецький). Але всю працю пронизує висвітлення особи Г. Галагана як мецената, колекціонера творів мистецтва та книг, людини високих демократичних принципів.

У 2001 році виходить книга Ю. Хорунжого «Українські меценати», у якій, як і в двох попередніх авторів, ідеться про оточення Г. Галагана, його біографію, суспільно-культурну та добродійну діяльність. Детальніше охарактеризовано найбільш відомих викладачів та вихованців Колегії, додано портрети останніх; згадано про мету заснування закладу.

У дослідженні Л. Гісцової ґрунтовно висвітлено родовід родини Галаганів, громадську та етнографічну діяльність Г. Галагана. Публікація містить стислу довідку про засновану ним Колегію у місті Києві.

Добродійну діяльність, культурні зв'язки Г. Галагана та його мистецькі колекції досліджувала С. Гаврилова.

Ця проблема порушувалась і у дослідженні А. Матвєєва. Крім того, автор більш детально зупинився на питаннях суспільно-громадської культурно-просвітницької діяльності Г. Галагана через висвітлення справ, у яких

Г. Галаган брав активну участь: піклування про народну освіту, участь у роботі Слов'янського благодійного комітету та Київського Південно-Західного географічного товариства, матеріальна підтримка організації видання творів українських письменників та ін. Схарактеризовано зв'язки, які підтримував меценат з відомими постатями того часу такими, як Т. Шевченко, М. Лисенко, М. Гоголь, П. Куліш, М. Максимович, Л. Жемчужников та багато інших. Також у публікації автор висвітлив історію заснування Колегії Павла Галагана, подав стисло характеристику внутрішнього розпорядку та діяльності закладу від моменту його заснування до закриття. Звернув увагу на вагому науково-літературну діяльність у закладі.

Діяльність Колегії Павла Галагана розглядається у зв'язку з дослідженнями середньої школи в Україні кінця XIX – початку XX століття, у працях відомих педагогів, психологів, істориків. Специфіку функціонування недержавних закладів України досліджували І. Добрянський та В. Постолатій. Характеристику чоловічих приватних гімназій кінця XIX – початку XX століття автори роблять на прикладі Колегії Павла Галагана. Дослідники стисло репрезентують всі внутрішні сторони діяльності Колегії: навчальну, наукову, виховну, адміністративну, матеріальну. Дослідження містить відомості про бібліотеку Колегії та заснований на честь її 25-річчя музей.

У монографічному дослідженні А. Лопухівської «З історії розвитку гімназій і ліцеїв на Україні» міститься короткий огляд діяльності Колегії. Як і попередні автори, А. Лопухівська подає характеристику чоловічих гімназій Києва кінця XIX століття на прикладі Колегії Павла Галаган, яку авторка називає «найвідомішою» серед інших приватних чоловічих гімназій кінця XIX – початку XX століття. У дослідженні представлено окремі витяги зі Статуту Колегії та звернуто увагу на оцінювання досягнень учнів, на дисциплінарну сторону закладу.

«Школою академіків» називають Колегію Павла Галагана у своїх публікаціях Н. Бондар та Н. Михайловіна, В. Даниленко та В. Тригубенко. Обидві праці містять біографічні відомості про Г. Галагана, відомості про

історію заснування та навчально-виховну діяльність Колегії. Характеризуючи матеріально-технічне та методичне забезпечення закладу, автори оперують відомостями зі Статуту Колегії, енциклопедичних видань. Н. Бонадар та Н. Михайловіна характеризують бібліотеку Колегії та вказують на книги, які в ній містилися. У публікації В. Даниленка та В. Тригубенка визначено чинники, які забезпечили Колегії перше місце серед приватних середніх закладів кінця XIX – початку XX століття.

У публікації, присвяченій 130-річчю з дня заснування Колегії Павла Галагана, А. Тимошенко стисло виклав основні моменти з біографії Г. Галагана та здійснив характеристику заснованої ним Колегії та окремих даних зі Статуту Колегії; навів дані про кошти, затрачені Г. Галаганом на існування та функціонування закладу. Звернув увагу на напрями діяльності закладу, матеріально-технічну базу, інформативно-методичне забезпечення.

Значна кількість праць сучасних науковців присвячена відомим викладачам й вихованцям Колегії Павла Галагана та висвітлює вплив Колегії, її викладачів та вихованців-однокласників на формування світоглядних позицій багатьох учених, літературних діячів (М. Петровський, Н. Побірченко, О. Прицак, Г. Костюк, Г. Болотова та ін.).

У публікації М. Петровського всебічно висвітлено літературну діяльність вихованця Колегії письменника В. Грабаря. Автор на основі архівних документів та спогадів В. Грабаря аналізує шкільні роки його у Колегії та робить висновок про вплив колегіатського життя на формування письменника.

У дослідженнях Н. Побірченко представлено ґрунтовний аналіз життя та наукової діяльності викладача Колегії Павла Галагана П. Житецького. У монографії автор висвітлює суспільно-культурну діяльність науковця та його участь у політичному житті суспільства.

Дослідженню суспільно-політичної діяльності науковця П. Житецького присвячена публікація Г. Болотової у якій авторка розкриває зв'язки Г. Галагана та П. Житецького, аналізує вклад останнього в історію заснування Колегії, його роль у навчально-науковій діяльності закладу.

Публікація О. Пріцака присвячена висвітленню життєвого та творчого шляху вихованця Колегії академіка А. Кримського й містить відомості про його навчання у Колегії Павла Галагана та окремі дані про структуру закладу. Як зазначає автор, «інтелектуальне дозрівання, а як і відкриття своєї національної приналежності і свідомості, відбулося в Агатангела Юхимовича під час навчання в Колегії ім. Павла Галагана (1885–1889)» [37, с. 12].

Діяльність поета, вченого-літератора, критика, історика літератури, вихованця Колегії Павла Галагана П. Филиповича докладно розглядав Г. Костюк.

Дотичними до цієї проблеми є ряд дисертаційних досліджень. Зокрема, громадську та благодійну діяльність засновника Колегії Г. Галагана досліджувала Т. Ткаченко (Громадська та благодійна діяльність Г. П. Галагана, 2003), роль та місце Колегії Павла Галагана в національно-культурному житті України – М. Смольницька (Колегія Павла Галагана в національно-культурному житті України (1871–1920 рр.), 2004).

Окрему групу у дослідженні історіографії заснування, діяльності та функціонування Колегії Павла Галагана становлять архівні справи та матеріали, представлені фамільним фондом родини Галаганів, матеріалами фонду Колегії Павла Галагана, фондами вихователів та вихованців закладу та ін., які зберігаються у Центральному державному історичному архіві України у м. Києві, Державному архіві м. Києва, Інституті рукописів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Окрім статистичних даних (кошти, затратені на утримання закладу; кількість вихованців у різні роки; списки учителів та вихователів Колегії), архівні матеріали дають можливість дослідити історію створення закладу; зміст та організацію навчально-виховної, адміністративно-господарчої, науково-культурної діяльності у Колегії; простежити за станом виконання навчальних програм відповідно до навчальних планів Міністерства народної освіти для класичних гімназій, та виявити нововведення, які запроваджувалися у Колегії Павла Галагана; життєдіяльність закладу протягом майже півстолітнього його існування.

Отже, історіографічний аналіз досліджуваних історичних та історико-педагогічних джерел дає підстави для висновку, що комплексні дослідження з питання новаторства й традицій у змісті та організації навчально-виховного процесу Колегії Павла Галагана залишилися поза увагу науковців. У науковій літературі представлено лише фрагментарне висвітлення окремих аспектів історії заснування і діяльності Колегії. У зв'язку з цим наше дослідження передбачає висвітлення змісту та організації навчально-виховного процесу з погляду традицій і новаторства у діяльності Колегії Павла Галагана.

Література

- 1. Гупан Н. М.** Українська історіографія історії педагогіки / Н. М. Гупан. – К. : «А.П.Н.», 2002. – 224 с.
- 2. Мищенко Ф. Г. П.** Галаган / Ф. Мищенко // Киевская старина. – 1888. – № 11. – С. 3–25.
- 3. Науменко В. П.** Коллегия Павла Галагана в Киеве (по поводу 25-летия ее существования) / В. П. Науменко // Киевская старина. – 1896. – № 12. – С. 418–433.
- 4. Двадцатипятилетие** Коллегии Павла Галагана в Киеве (1 октября 1871 – 1 октября 1896 года) / под ред. дир. Кол. А. И. Степовича. – К., 1896. – 409 с.
- 5. Степович А.** Екатерина Васильевна Галаган / А. Степович. – К., 1896. – 26 с.
- 6. Степович А.** Лебединский будинок / А. Степович // Киевская старина. – 1895. – № 10–12. – С. 45–49.
- 7. Степович А.** Из первых лет жизни Коллегии Павла Галагана / А. Степович // Ежегодник коллегии Павла Галагана с 1 октября 1900 по 1 октября 1901. – Год 6-й. – К., 1901. – С. 112–115.
- 8. Марковський М. М.** Поминка об учредителе Коллегии Павла Галагана / М. М. Марковський // Ежегодник Коллегии Павла Галагана с 1 октября 1912 по 1 октября 1913. Год 18-й. – К., 1916. – С. 8–26.
- 9. Савченко Ф.** Заборона українства. 1878 р.: 1. Південно-західний відділ Російського географічного товариства в Києві. 2. До історії української журналістики 1870 р. 3. Емський указ / ВУАН / Ф. Савченко. – Х.; К. : Держвидав України, 1930. – 415 с.
- 10. Сірополко С.** Історія освіти в Україні / С. Сірополко. – К. : Наукова думка, 2001. – 912 с.
- 11. Мощенко К.** Український будинок Григорія Галагана. До нарисів українського народного мистецтва / Мощенко К. – Мюнхен, 1962. – 47 с.
- 12. Безсмертні:** збірник спогадів про М. Зерова, П. Филиповича, М. Драй-Хмару / О. Филипович, О. Драй-Хмара-Ашер, О. Оглоблин, В. Петров, Г. Костюк. – Мюнхен, 1963. – 334 с.
- 13. Білокінь С.** Школа академіків / Сергій Білокінь // Радянська освіта. – 1982. – № 24. – С. 3.
- 14. Білокінь С.** Колегія Павла Галагана / Сергій Білокінь // Київ. – 1988. – № 8. – С. 144–149.
- 15. Плачинда В. П.** Павло Гнатович Житецький / Плачинда В. П. – К. : Наукова думка, 1987. – 208 с.
- 16. Колесник Е. А.** Книжные коллекции Центральной научной библиотеки Академии наук УССР / Колесник Е. А. – К. : Наукова думка, 1988. – 115 с.
- 17. Колесник Є. О.** Бібліотека М. А. Маркевича / Є. О. Колесник // Український історичний журнал. – 1973. – № 1. – С. 108–110.
- 18. Бондар Н.** Школа академіків / Наталя Бондар, Наталя Михайловіна // Наука і суспільство. – 1993. – № 1. – С. 15–18.
- 19. Петровський М. С.** Городу и миру: Киевские очерки / Мирон Петровський. – К. : Рад. письменник, 1990. – 335 с.
- 20. Петровський М.** Учень Колегії Павла Галагана / Мирон Петровський // Вітчизна. – 1990. – № 5. – С. 171–178.
- 21. Петровський М.** Незвичайна колегія українського мецената (Київська колегія Павла Галагана) / Мирон Петровський // Освіта. – 1996. – 24 квітня. – № 22–23. – С. 12.
- 22. Тимошенко А.** Господарська діяльність Григорія Павловича Галагана / Анатолій Тимошенко // Сіверянський літопис. – 2001. – № 4. – С. 68–75.
- 23. Тимошенко А.** Колегія Павла Галагана (до 130-річчя з дня заснування) / Анатолій Тимошенко // Сіверянський літопис. – 2002. – № 4. – С. 46–51.
- 24. Даниленко В.** «Школа академіків» (Колегія Павла Галагана) / В. Даниленко, В. Тригубенко // Українська література в загальноосвітній школі. –

2003. – № 5. – С. 60–61. **25. Добрянський І. А.** Громадська та приватна ініціатива в розвитку освіти України (кінець XIX – початок XX століття) / І. А. Добрянський, В. В. Постолатій. – Кіровоград, 1998. – 143 с. **26. Лопухівська А. В.** З історії розвитку гімназій і ліцеїв на Україні : посіб. для вчителів / А. В. Лопухівська. – К., 1994. – 100 с. **27. Побірченко Н. С.** Павло Житецький – український вчений, педагог, громадський діяч / Наталя Побірченко. – К.: Педагогічна думка, 1997. – 36 с. **28. Ковалинський В. В.** Меценати Києва / В. В. Ковалинський. – К.: Кий, 1998. – 523 с. **29. Слабошпицький М.** Українські меценати / М. Слабошпицький. – К., 2001. – 327 с. **30. Хорунжий Ю. М.** Українські меценати: добродійність – наша риса / Ю. М. Хорунжий. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2001. – 137 с. **31. Матвєєв А.** Родина Галаганів – історичні контрасти / Анатолій Матвєєв // Вітчизна. – 1995. – № 7–8. – С. 113–119. **32. Кроп Т.** Ювілей школи академіків / Т. Кроп // Київський вісник. – 1996. – № 125. – С. 4. **33. Гісцова Л. З.** Родовий фонд Галаганів ЦДІАК України / Л. З. Гісцова // Архіви України. – 2000. – № 4–6. – С. 39–44. **34. Зайченко І. В.** Григорій Галаган і його Колегія / І. В. Зайченко // Педагогіка. – К., 1993. – Вип. 32. – С. 74–81. **35. Болотова Г.** «Школа академіків» і Павло Житецький (Про Колегію Павла Галагана) / Галина Болотова // Слово і час. – 1996. – № 10. – С. 55–57. **36. Перетц В. М.** Павло Житецький. До ювілею 45-літньої наукової діяльності / В. М. Перетц // Записки Українського наукового товариства в Києві. – 1908. – № 1–2. – С. 3–38. **37. Прицак О.** Агатагел Кримський / Омелян Прицак // Київська старовина. – 1992. – № 3. – С. 11–26. **38. Гаврилова С.** Художник і меценат / С. Гаврилова // Родовід. – 1995. – № 12. – С. 49–54.

Шевчук О. М. Колегія Павла Галагана як культурно-освітній феномен кінця XIX – початку XX століття: історіографія проблеми

У статті розглядається історіографічний огляд проблеми заснування та функціонування навчально-виховного закладу кінця XIX – початку XX століття, Колегії Павла Галагана. Автор висвітлює основні питання, які стосуються аналізу історико-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми.

Ключові слова: Колегія Павла Галагана, Г. Галаган, історіографія, історико-педагогічна література.

Шевчук О. Н. Коллегия Павла Галагана как культурно-образовательный феномен конца XIX – начала XX века: историография проблемы

В статье рассматривается историографический обзор проблемы основания и функционирования учебно-воспитательного заведения конца XIX – начала XX века, Коллегии Павла Галагана. Автор освещает основные вопросы, которые касаются анализа историко-педагогической литературы по исследуемой проблеме.

Ключевые слова: Коллегия Павла Галагана, Г. Галаган, историография, историко-педагогическая литература.

Shevchuk O. N. Collegium of Pavlo Galagan as the cultural and educational phenomenon of end XIX – to beginning of XX age: historiography of problem

The article is discussion historiography review of problem of foundation and functioning is presented educational-educate to establishment of end XIX – to beginning of XX age of Collegium of Pavlo Galagan. The author arise the main question, which touch the analysis of historic-pedagogical literature on probed issue.

Key words: Collegium of Pavlo Galagan, G. Galagan, historiography, historic-pedagogical literature.